

Asia: VN/16832/2024

Hallituksen esitys rikoslain 16 luvun muuttamiseksi (sinivilkkusabotaasi)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

1. Oikeusministeriö on varannut korkeimmalle oikeudelle tilaisuuden lausua luonnoksesta hallituksen esitykseksi rikoslain 16 luvun muuttamiseksi. Korkein oikeus esittää lausuntonaan seuraavan.
2. Rikoslain 16 lukuun ehdotetaan lisättäväksi uusina rangaistussäännöksinä poliisi- tai hälytystoiminnan vaikeuttaminen (3 a §) ja poliisi- tai hälytystoiminnan haittaaminen (3 b §). Rangaistussäännöksillä suojattaisiin poliisitoimintaa ja hälytystoimintaa. Poliisitoiminnalla tarkoitetaan perustelujen (s. 41–42) mukaan poliisin operatiivista toimintaa eli ainakin yleisen järjestyksen ja turvallisuuden valvontaa, hälytystoimintaa, rikosten estämistä, selvittämistä ja paljastamista sekä liikennevalvontaa. Säännös ei soveltuisi poliisin operatiivisen toiminnan ulkopuolisiin tehtäviin eli lupahallintoon tai muihin poliisin hallinnollisiin tehtäviin.
3. Korkein oikeus toteaa, että tällä ehdotuksen perusteluista ilmenevällä rajauksella poliisin operatiivisiin tehtäviin näyttäisi olevan yhteys poliisilain 1 §:ssä säädettyihin poliisin tehtäviin, jossa niin sanottujen operatiivisten tehtävien lisäksi poliisitoimintaan katsotaan kuuluvan myös lupahallintoasiat. Poliisilain esitöiden (HE 224/2010 vp) mukaan tärkeän osan poliisitoimintaa muodostavatkin lupahallintoasiat. Tällaisia ovat esimerkiksi ampuma-aseluvat, passit, järjestyksenvalvojaksi ja vartijaksi hyväksyminen ja turvallisuusselvityksen laatiminen. Ehdotetusta rangaistussäännöksestä rajausta yksin poliisin operatiiviseen toimintaan ei ilmene, joten säännöksen soveltamista koskeva rajausta jää säännöksen sanamuodon perusteella epäselväksi. Jatkovalmistelussa olisi syytä vielä varmistaa, että haluttu rajausta ilmenee riittävän selvästi myös säännöksen sanamuodosta.
4. Korkein oikeus toteaa, että rikosten estämistä, paljastamista, selvittämistä ja syyteharkintaan saattamista tapahtuu myös Rajavartiolaitoksessa (L rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa 1 §), Tullissa (L rikostorjunnasta Tullissa 1 §) sekä Puolustusvoimissa (L sotilaskurinpidosta ja

rikostorjunnasta puolustusvoimissa 1 §). Ehdotetun 3 a §:n sanamuodon perusteella on selvää, että muu kuin poliisitoiminta jäisi soveltamisalan ulkopuolelle. Ehdotuksen perusteluissa tätä rajausta ei ole kuitenkaan tarkemmin käsitelty eikä esimerkiksi perusteltu sitä, miksi poliisitoiminnalle annettavan suojan tulee olla laajempi kuin muille osin vastaavia tehtäviä suorittaville viranomaisille annettava suoja. Tämän rajauksen sisältöä voisi jatkovalmistelussa vielä harkita ja tarvittaessa käsitellä rajausta lain perusteluissa.

5. Ehdotuksen mukaan hälytystoiminnalla tarkoitettaisiin toimintaa, joka on vaatinut poliisin, pelastustoimen tai ensihoidon välitöntä toimintaa. Tämäkään rajausta ei selvästi ilmene ehdotetun säännöksen 1 momentista, vaikkakin 2 momentin perusteella voidaan päätellä osin myös 1 momentin sisältöä hälytystoiminnan osalta. Korkein oikeus toteaa, että hälytystoiminta on yksittäisenä käsitteenä rikosoikeudellisessa sääntelyssä epäselvä ja tulkinnanvarainen. Pelkästään hälytystoiminta-termistä ei ole mahdollista päätellä, mitä kaikkea hälytystoimintaa sääntely koskee, kun esimerkiksi hätäkeskustoiminnasta annetun lain 2 §:n perusteella hälytystoiminnan voisi katsoa käsittävän myös muunlaisia hälytystoimintoja, kuten esimerkiksi Rajavartiolaitoksen välittömiä toimenpiteitä edellyttävien tehtävien hoitamista. Tällainen Rajavartiolaitoksen hälytystoiminta voi koskea esimerkiksi meripelastustoimintaa. Sääntelyä olisi jatkovalmistelussa tältä osin vielä syytä tarkentaa, jotta tarkoitettu rajausta vain tiettyihin hälytystoimintoihin ilmenisi riittävän selvästi myös säännöksen sanamuodosta.

6. Ehdotettu sääntely (3 a §) sisältäisi, toisin kuin virkamiehen väkivaltaisessa vastustamisessa, nimenomaisen toissijaisuuslausekkeen, jonka mukaan teosta tuomitaan, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta. Tämä ratkaisee kysymyksen ainakin siitä, että jos sama teko täyttää esimerkiksi virkamiehen väkivaltaisen vastustamisen, tekoon sovelletaan vain viimeksi mainittua rangaistussäännöstä.

7. Tulkinnanvaraisempia ovat tilanteet, joissa teko käsittäisi myös pahoinpitelyn, varkauden, moottorikulkuneuvon käyttövarkauden tai vahingonteon. Toissijaisuuslauseke antaa tälle harkinnalle erilaisen lähtökohdan kuin siinä tilanteessa, että tällaista lauseketta ei olisi. Ilman toissijaisuuslauseketta useiden tunnusmerkistöjen soveltumiskysymys ratkaistaisiin vastaavilla periaatteilla kuin virkamiehen väkivaltaista vastustamista koskevassa soveltamistilanteessa. Korkein oikeus onkin ratkaisuihinsa KKO 2003:115, KKO 2014:7, KKO 2017:57 ja KKO 2019:31 arvioinut rikosten yhtymistä tilanteissa, joissa vastaajan syyksi luetun teon on katsottu täyttävän kahden eri rikoksen tunnusmerkistön, joista toisessa on toissijaisuuslauseke. Näistä ratkaisu KKO 2019:31 koski virkamiehen väkivaltaisen vastustamisen ja laittoman uhkauksen tunnusmerkistöjen soveltamista. Ratkaisussa päädyttiin siihen, että menettely tulee rikosoikeudellisesti riittävästi arvioiduksi soveltamalla pelkästään virkamiehen väkivaltaista vastustamista koskevaa säännöstä. Tämän vuoksi syyte kahdesta laittomasta uhkauksesta hylättiin.

8. Ehdotuksen perustelujen mukaan lainkonkurrensi on ehdotetun säännöksen ja pahoinpitelyn osalta ajateltu ratkaistavaksi niin, että ehdotettu säännös olisi ensisijainen. Jos teko täyttäisi törkeän pahoinpitelyn tunnusmerkistön, sovellettaisiin ainoastaan sitä (s. 46). Tulkintaa koskeva lopputulos vaikuttaisi siten toissijaisuuslausekkeesta johtuen olevan erilainen kuin virkamiehen väkivaltaisen

vastustamisen kohdalla on ajateltu. Lainkonkurrenssia koskeva kysymys voi nousta esille myös niissä tilanteissa, joissa kysymys on toiminnassa käytettävän ajoneuvon tai välineistön anastamisesta tai vahingoittamisesta. Korkein oikeus toteaa, että jatkovalmistelussa voisi vielä harkita, olisiko rikoslain 16 luvun 1 §:n ja ehdotetun 3 a §:n kohdalla sääntelyn perusteltua olla tältä osin samanlainen. Tällöin tulkinta tapahtuisi samoilla lähtökohdilla molemmissa rikoksissa ja soveltamiskäytäntö olisi näissä toisiaan täydentävissä säännöksissä mahdollisimman yhdenmukaista.

9. Rikoslain 16 luvun rikoksissa nousee esille myös kysymys siitä, onko näissä rikoksissa asianomistajaa (ks. KKO 1999:54). Ehdotetussa säännöksessä olisi väkivallan tai sillä uhkaamisen lisäksi tekotapana ajoneuvon tai välineistön anastaminen tai vahingoittaminen. Esille tulee virkamiehen väkivaltaiseen vastustamiseen nähden uudenlaisia tilanteita sen suhteen, onko esimerkiksi anastetun tai vahingoitetun omaisuuden omistajaa pidettävä myös ehdotetun rikoksen asianomistajana. Tätä kysymystä voisi olla aiheellista käsitellä lain perusteluissa.

10. Muilta osin korkeimmalla oikeudella ei ole lausuttavaa ehdotuksesta.

Korkein oikeus

Tatu Leppänen

Presidentti

Jussi Alaranta

Hallinnollinen lakimies

Esittely täysistunnossa 5.3.2025

Läsnä: presidentti Leppänen sekä oikeusneuvokset Sippo, Kantor, Huovila, Antila, Uusitalo, Engstrand, Ilveskero, Mäkelä, Tammi-Salminen, Tapani, Ojala, Guimaraes-Purokoski, Turpeinen, Pulkinen, Pölönen, Hakamies ja Melander.

Alaranta Jussi
Korkein oikeus